

Др Гордана Ковачек Станић*

ПОРОДИЧНОПРАВНИ АСПЕКТИ МЕЂУНАРОДНЕ, РОДИТЕЉСКЕ ОТМИЦЕ ДЕЦЕ

У раду се проучавају породичноправни аспекти међународне отмице деце, који су регулисани Хашком конвенцијом о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце донете 1980. године, а ратификоване у Југославији 1991. године. Анализирају се две ситуације у примени Конвенције, и то: при мена Конвенције када је дете одведено из друге земље уговорнице у Србију (или задржано у Србији), и друга, када је дете одведено из Србије у другу земљу уговорницу (или задржано у другој земљи). У овом моменту, у Србији је у току рад на изради закона којим ће бити прецизиран поступак у примени Конвенције. Специфичност домаћег породичног права је у томе што је одвођење или задржавање детета незаконито у свим ситуацијама у којима не постоји споразум родитеља о релокацији детета, без обзира на то да ли родитељи заједнички врше родитељско право или један родитељ самостално врши родитељско право, што представља проблем у разумевању и примени за иностране судове. Посебно се разматра једно изузетно значајно питање при мена Конвенције, а ради се о основима за одбијање повратка детета. У пракси судова, па и Европског суда за људска права, питање утврђивања да ли је постојала сагласност другог родитеља је једно од најкомпликованијих, а од одговора на то питање зависи да ли је уопште дошло до отмице. У закључку, ауторка се, између осталог, залаже за примену медијације у случајевима отмице.

Кључне речи: *Међународна отмица деце. Хашка конвенција. Породично право Србије. Сагласност родитеља.*

* Ауторка је редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду, gkstanic@eunet.rs. Рад припада пројекту „Дете у породичном праву компаративни и међународноправни аспект“, који финансира Секретаријат за науку и технолошки развој Војводине, а презентован је на Конференцији *International Society of Family Law* (Међународно удружење за породично право) одржаног у Насау, Бахамима, марта 2011, под називом *The Disintegration of Families: International Child Abduction* (Дезинтеграција породица: Међународна отмица деце). Тема Конференције: *The Legal and Social Consequences of the Disintegration and Reconstitution of Families* (Правне и социјалне последице дезинтеграције и поновног формирања породице).

1. УВОД

Међународна отмица деце настаје када се дете незаконито одведе или задржи у иностранству. Незаконито одвођење или задржавање најчешће се јавља тако што га изврши један од родитеља. Савремени начини живота укључују мобилност људи, често мењање државе боравка, пресељења у иностранство, закључивање бракова између лица различитог држављанства. Ови феномени би се могли окарактерисати као позитивне последице глобализације као савременог тренда. С друге стране, у случајевима развода бракова лица која су везана за различите државе, долази до родитељских отмица деце, праксе која је противна праву и најбољем интересу детета, те би се могло рећи да отмица деце представља пример негативне последице глобализације.

Грађанскоправне аспекте међународне отмице деце регулише Хашка конвенција о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце која је донета 1980. године. Конвенција је ступила на снагу 1983. године, ратификована је у СФР Југославији 1991. године.¹ У овом моменту има 87 држава уговорница Конвенције.² Основни циљ Конвенције је заштита детета од штетних последица незаконитог одвођења у иностранство или задржавања у иностранству. Заштита детета се пружа тако што се обезбеђује што хитнији повратак детета у земљу уобичајеног боравишта, те тако што се осигурава да се право на старање и одржавање личних односа које постоји у једној држави поштује и у другој држави уговорници, чл. 1 Конвенције.

С аспекта Србије као земље уговорнице Конвенције, примена Конвенције може се посматрати у две ситуације. Једна је када је дете одведено из једне државе уговорнице и доведено у Србију. У том случају Конвенцију примењују домаћи органи, који треба да обезбеде повратак детета у државу из које је одведено. Друга ситуација је када је дете одведено из Србије и доведено у другу државу уговорницу. Тада Конвенцију примењују органи те друге државе уговорнице, који треба да обезбеде повратак детета у Србију. У тој ситуацији је од изузетне важности да инострани органи правилно примене домаће породично право, нарочито приликом утврђивања да ли се ради о незаконитом одвођењу и задржавању (отмици), када је потребно применити Конвенцију, или то није случај, јер одвођење или задржавање није било незаконито. У оба случаја се може тражити и да се обе-

¹ Закон о ратификацији Конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце, *Службени лист СФРЈ*, бр. 7/91 *Међународни уговори* Конвенција.

² Сајт Хашке конференције за међународно приватно право http://www.hcch.net/index_en.php?act_conventions.status&cid_24, 17. мај 2012.

збеди остварење одржавања личних односа детета са родитељем који није извршио отмицу.

2. ПРИМЕНА КОНВЕНЦИЈЕ КАДА ЈЕ ДЕТЕ ОДВЕДЕНО ИЗ ЈЕДНЕ ДРЖАВЕ УГОВОРНИЦЕ У СРБИЈУ

Ратификовани међународни уговори у домаћем праву представљају непосредан извор права на основу устава. У Уставу Србије из 2006. године се каже да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују, али да потврђени међународни уговори морају бити у складу с Уставом (чл. 16).³ Ако међународни уговор садржи норме који домаћи судови и други належни органи могу непосредно примењивати, органи се могу позвати на ове одредбе без обзира да ли су преузете домаћим законима. У пракси се, међутим, често доносе закони којима се преузимају најважнија решења међународних уговора, да би се олакшала њихова примена у пракси.

Како је већ речено, Конвенција о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце је ратификована у СФР Југославији 1991. године. Међутим, у поступку ратификације Конвенције дошло је до одређених пропуста. На првом месту, пропуштено је да се у Закон о ратификацији унесе преамбула Конвенције, а која чини саставни део

³ Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/06. Део одредбе по коме потврђени међународни уговори морају бити у складу са Уставом, хијерархијски домаће право поставља изнад међународног, а што се у уставноправној теорији сматра дискутабилним. Са становишта европских интеграција устав би требало да садржи тзв. интегративну клаузулу која јасно и недвосмислено ставља до знања да примат има међународно над унутрашњим правом. Осим тога, Устав је унеколико и контрадикторан јер се у чл. 18/2,3 предвиђа:

„Уставом се јемче, и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима. Законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права. Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење“.

Такође, Устав је предвидео поступак накнадне оцене уставности, дакле оцену уставности већ ратификованих међународних уговора, а пропустио да предвиди поступак претходне оцене уставности (чл. 167, ст.1, тач. 2). Дакле, Уставни суд проглашава неуставним већ ратификован уговор, уместо да се пре ратификације утврди да ли је уговор неуставан, па ако јесте, не би га требало ни ратификовати, или би се ратификовао уз резерве, ако су могуће.

ове конвенције. Други пропусти су настали при превођењу. Тако, у чл. 3 у оригиналном тексту услови из тач. а и тач. б треба да буду испуњени кумулативно, јер у енглеском тексту постоји *and* (и), што је у тексту на српском језику изостало, па може доћи до недоумице да ли се услови примењују кумулативно или алтернативно. Осим тога, неки правни термини су преведени погрешно. Термин *habitual residence* се преводи као стално настањење, а ради се о уобичајеном (редовном) боравишту, усвојеном термину у међународном приватном праву, *joint custody* се преводи као колективно старање, а ради се о заједничком старању (*alone custody*) преводи се као појединачно старање, мада се ради о самосталном старању.

Министарство правде је донело одлуку да се изради посебан закон о примени Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце. У овом моменту сачињена је радна верзија закона који има назив: „Закон о грађанскоправној заштити деце од незаконитог прекограничног одвођења и задржавања“.⁴ Један од разлога за доношење овог закона је неуједначена пракса судова у Србији кад се ради о примени Конвенције. Неки судови решавају захтеве по Конвенцији у парничном, неки у ванпарничном, а неки у извршном поступку. Други разлог је што се у судској пракси не поштују увек захтеви хитног поступања, односно рокови за доношење одлуке о повратку детета утврђени Конвенцијом (рок је 6 недеља, чл. 11 Конвенције). Осим тога, примењена је спорост у спровођењу поступка за обезбеђење остварења личних односа детета са родитељем од кога је противправно одведено. У упитнику о међународној примени Конвенције апострофира се Србија као земља са којом се тешко успоставља контакт или уопште нема сарадње у примени Конвенције (тако се наводи у одговорима које су дале Уједињено Краљевство и Немачка).⁵

Садашња радна верзија Закона о грађанскоправној заштити деце од незаконитог прекограничног одвођења и задржавања садржи поступак, односе и овлашћења централног извршног органа и других органа и служби који учествују у поступку (полиција, суд, тужилаштво, орган старатељства), као и на друга питања. Приликом ратификације Конвенције одређено је да централни извршни орган у домаћем праву буде орган управе надлежан за послове правосуђа (тада савезни, јер је држава била федералног типа). Данас је у Републици Србији централни извршни орган Министарство правде.

У тексту радне верзије Закона о грађанскоправној заштити деце од незаконитог прекограничног одвођења и задржавања Србије, термин

⁴ Ауторка овог чланка је чланица Радне групе за израду овог закона.

⁵ Подаци из материјала који су коришћени у раду Радне групе, а добијени од Министарства правде.

отмица се не користи, него се уместо овог термина користи дефиниција отмице – незаконито прекогранично одвођење и задржавање. У преводу Конвенције на српски језик користи се термин међународна отмица деце. У оригиналном тексту термин је енг. *abduction* односно фр. *enlèvement*. Постоји бојазан да у српском језику термин међународна отмица деце може да изазове конфузију и да се поистовети са отмицом као кривичним делом, у смислу киднаповања детета ради остварења користи (на пример плаћање „откупа“) од стране трећег лица. Дугогодишња примена Конвенције у међународним размерама, довела је до прихватања овог термина, тако да се чини да би термин *отмица* требало употребљавати и у српском језику (у недостатку бољег). Термин *отмица* би се могао користити уз придев родитељска, иако он није до краја прецизан, с обзиром на то да отмицу може извршити не само родитељ, него и неко друго лице, па чак и установа која се стара о детету. Случајеви отмице детета коју чини треће лице, а не родитељи, су, међутим, углавном непознати у судској пракси, тако да придев родитељска правилно осликава случајеве који настају у пракси.

С обзиром на то да је пракса показала несналажење судија у овим поступцима, законом се предлаже одређивање концентрације надлежности, тако да би само неколико судова одлучивало о захтевима по Конвенцији. Предлаже се надлежност судова у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, и то основних судова, а због тога што је претежна надлежност у породичним споровима у домаћем праву дата основним судовима (развод брака, правне последице развода брака, правне последице прекида заједничког живота и ванбрачне заједнице), тако да судије основног суда већ суде у сличним поступцима и имају специјализацију из области права детета, коју је прописивао као обавезну Породични закон из 2005. године (чл. 203, ст. 2).⁶ Судије судова који буду одређени као надлежни требало би да имају могућност да се посебно специјализују у области отмице деце. За одлучивање о жалби на одлуку првостепеног суда стварно би био надлежан Апелациони суд у Београду, а који би судио у већу од тројице судија. Специјализација је предвиђена и за друге учеснике у поступку – адвоката који заступа дете (чл. 31, ст. 2) и припаднике полиције који пружају помоћ суду, централном извршном органу или

⁶ У међувремену је донет Закон о парничном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/011, који у чл. 507, ст. 2 предвиђа да даном ступања на снагу овог закона престаје да важи чл. 203 Породичног закона, тако да је одредба о неопходној специјализацији судија стављена ван снаге. Ово решење се може окарактерисати као ретроградно. Наиме, у упоредном праву велики значај се придаје породичним споровима, што се огледа у формирању некада посебних одељења или чак и посебних судова, док се у Србији сматра да није потребна чак ни специјализација судија у оквиру судова опште надлежности.

органу старатељства у обављању њихових надлежности у поступцима који се воде у складу са овим законом (чл. 56, ст. 4).

Радна верзија Закона садржи пет поглавља. У првом поглављу (чл. 1–3) систематизоване су одредбе о предмету уређивања и значењу основних појмова, као што су појам незаконитог прекограничног одвођења и задржавања и појам уобичајеног боравишта детета. Друго поглавље (чл. 4–18) садржи одредбе о централном извршном органу, његовим пословима, поступку који се спроводи по пријему замолнице за враћање детета, као и његовим овлашћењима и односу са другим органима и службама који учествују у поступку (полиција, суд, тужилаштво, орган старатељства), мерама које предузима ради спречавања могућих опасности и штете по дете или пристрасности у односу на једну од заинтересованих страна, подстицању споразумног решавања питања повратка детета, обезбеђивању примарне правне помоћи и покретању механизма судског решавања питања повратка незаконито одведеног или задржаног детета. Треће поглавље (чл. 19–53) уређује судски поступак за повратак незаконито одведеног или задржаног детета, врсту поступка, процесна начела, надлежност и састав суда, посебна правила поступка, укључујући рокове за предузимање одређених процесних радњи, трошкове, заступање, одлучивање, правне лекове и извршење донетих одлука. Четврто поглавље (чл. 54–56) уређује овлашћења и рад помоћних органа суда – полиције и органа старатељства у поступцима по замолници за повратак детета, док су у петом поглављу (чл. 57, 58) систематизоване прелазне и завршне одредбе.

Ради осигурања поштовања кратких рокова за поступање по замолницама поднетим у складу с Конвенцијом, прописано је да су сви државни и други органи и јавне службе дужни да хитно поступају по захтевима централног извршног органа (Министарства правде) у вези са замолницом поднетом на основу Конвенције. Осим тога, имају обавезу да централни извршни орган обавештавају о важним радњама предузетим у поступку који се води у вези са замолницом или о сметњама за његово спровођење. Надаље, предвиђа се да се све одлуке које у поступцима прописаним овим законом донесу судови и други надлежни органи и службе у Републици Србији обавезно одмах достављају централном извршном органу. Ово је предвиђено због тога што тај орган, сагласно чл. 6 и 7 Конвенције, има обавезу да активно и непосредно сарађује са централним извршним органима држава чланица Конвенције ради обезбеђивања узајамне размене информација које се односе на примену Конвенције, као и ради уклањања свих препрека за њену примену и остваривање циљева Конвенције, а дужан је и да такву сарадњу стално унапређује (чл.

4–6). У погледу правила судског поступка, прецизирано је, када је реч о избору метода правне заштите, да се поступак за повратак детета води као ванпарнични. Посебна ванпарнична процедура уређена је фрагментарно, применом уобичајеног метода нормативне технике, тако што су прописана само специфична и нужна одступања од опште ванпарничне процедуре, док се у свему другом у том поступку примењују опште одредбе закона којим се уређује ванпарнични поступак. С циљем осигурања нарочите хитности, нормирана је забрана упућивања учесника на парницу у овом поступку, те је предвиђено да се не примењују ни правила ванпарничног поступка која се односе на поступање по неблагоприятној жалби. С обзиром на захтев из Конвенције за хитним спровођењем поступка, односно за окончањем одговарајућег судског поступка у року од највише шест недеља од његовог покретања (чл. 11 Конвенције), прописано је да је судски поступак за повратак незаконито одведеног или задржаног детета нарочито хитан. Нарочита хитност поступка обезбеђује се кроз одредбе о: заказивању рочишта (чл. 42), правилима позивања на рочиште и последицама изостанка (чл. 43), правилима која се примењују код одбијања пријема позива и код промене адресе странке (чл. 44), роковима за доставу писменог отправка решења (чл. 48), року за изјављивање жалбе и искључењу неблагоприятне жалбе, дејству жалбе, поступању првостепеног органа по жалби, року за доношење одлуке по жалби (чл. 49–51), искључењу ванредних правних лекова (чл. 24). Према предложеном решењу, рокови за предузимање одређених радњи, а које одређује суд, не могу бити дужи од три дана, осим ако овим законом није друкчије одређено, а противно поступање сматра се несавесним и нестручним поступањем судије, у смислу одредаба закона којим се уређује обављање судијске функције (чл. 20). У овом поступку доминира истражно начело. Ради заштите детета током трајања поступка, предвиђена је могућност издавања привремених мера.

Законом се регулише и подстиче добровољни повратак детета и споразумно решавање питања повратка путем медијације или на други миран начин. Обавезује се централни орган и орган старатељства да предузимају све потребне мере да се то постигне (чл. 14 и 15). Споразум о повратку детета, закључен у току поступка по замолници пред Централним органом или органом старатељства, доставља се без одлагања надлежном суду који по службеној дужности доноси решење о прихватању тог споразума ако процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

3. ПРИМЕНА КОНВЕНЦИЈЕ КАДА ЈЕ ДЕТЕ ОДВЕДЕНО ИЗ СРБИЈЕ У ДРУГУ ДРЖАВУ УГОВОРНИЦУ

Међународна, родитељска отмица деце настаје када родитељ незаконито одведе или задржи дете у другој земљи, различитој од земље уобичајеног боравишта (пребивалишта) детета. Да ли је одвођење или задржавање незаконито или није зависи од унутрашњег породичног права земље у којој дете има уобичајено боравиште. Да би се утврдило када је одвођење или задржавање незаконито ако је дете одведено из Србије, потребно је анализирати одредбе Породичног закона, којим се регулише вршење родитељског права.⁷

По ПЗ вршење родитељског права може бити заједничко или самостално.⁸ Заједничко вршење родитељског права је облик старања који је карактеристичан за родитеље који воде заједнички живот (ако су формално и фактички у браку, или у ванбрачној заједници). У свим савременим правима, брачни родитељи који живе заједно се заједнички старају о деци. До промене у облику старања може доћи због промене брачног статуса након развода (поништаја) брака или у случају прекида заједнице живота, када један од родитеља може добити самостално вршење родитељског права. Слично је и када се ради о ванбрачним родитељима, најчешће се ванбрачна мајка самостално стара о детету, ако није успостављена ванбрачна заједница. Савремена тенденција компаративног породичног права, међутим, иде у правцу одвајања установе родитељског старања од статуса родитеља (брачни, ванбрачни, разведени родитељи) и њихових фактичких међусобних односа (непостојање или престанак заједнице живота), тако да родитељско старање остаје заједничко, без обзира на развод брака или прекида заједнице живота родитеља.

Родитељи који су у браку аутоматски стичу родитељско право у време рођења детета. Ако нису у браку, мајка стиче родитељско право аутоматски у моменту рођења детета, а отац након утврђеног очинства (признањем или у судском поступку). Ако родитељи воде заједнички живот, родитељско право врше заједнички и споразумно, на исти начин било да су у браку, било да нису закључили брак.

У случају развода брака родитеља, заједничко старање је уједно начин да се избегну конфликти око поверавања детета, на-

⁷ Породични закон РС, *Службени гласник РС*, бр. 18/05. Председница Комисије која је сачинила Закон је проф. др Марија Драшкић, а ауторка овог чланка је била чланица Комисије.

⁸ О томе више у: Гордана Ковачек Станић, „Вршење родитељског права према Породичном закону Србије из 2005. године“, *Саветовање „Ново породично законодавство“*, Врњачка Бања: Правни факултет, Центар за породично право, 16. октобар, 2006, Крагујевац, 269, те у: Гордана Ковачек Станић, „Заједничко вршење родитељског права“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине* 1 2/2006, 32.

рочито у време трајања бракоразводног поступка. Овај период је често најнепогодније време за доношење важних одлука као што је поверавање детета, јер је у време поступка евентуална тензија између родитеља најјача. Овакво решење је и теоријски доследно, јер третира родитељство као специфичну и самосталну правну категорију која не зависи од промене околности или промене у правном статусу родитеља као последице развода брака. Имплицитно, тиме се у центар родитељских односа поставља дете, а не родитељи.

Породични закон Србије први пут уводи могућност заједничког вршења родитељског права и када родитељи не живе заједно (чл. 75, ст. 2 ПЗ). Заједничко вршење родитељског права могуће је, дакле, после развода брака, али и у другим ситуацијама када родитељи не воде заједнички живот (прекид заједнице живота који није довео до развода брака, поништај брака, престанак ванбрачне заједнице, или у случају када није ни била успостављена заједница живота).

Услов за заједничко старање у овим ситуацијама је писмени споразум родитеља, којим се родитељи детета писмено саглашавају да ће родитељска права и дужности обављати заједнички, међусобним споразумевањем, које мора бити у најбољем интересу детета.⁹ Са-ставни део споразума о заједничком вршењу родитељског права јесте и споразум о томе шта ће се сматрати пребивалиштем детета, чл. 76, ст. 2 ПЗ.

Оваква формулација садржине споразума оставља родитељима велику слободу, јер им омогућава да се договоре о питањима везаним за дете на начин који највише одговара њиховој, сасвим конкретной ситуацији. Једино постављено ограничење је обавеза родитеља да постигну споразум о томе шта ће се сматрати пребивалиштем детета. Ради се о томе да се у циљу правне сигурности, а првенствено омогућавања несметаног правног промета (достављање правних докумената, обавештавање родитеља итд.) одреди пребивалиште, а које прати адреса детета. По мишљењу Комисије која је сачинила Нацрт Породичног закона, ово ограничење не спречава родитеље да се договоре о тзв. фактичком заједничком старању. Фактичко заједничко старање подразумева да дете живи са оба родитеља и оно представља једну од компонената заједничког старања у упоредном праву. Дакле, било би могуће да дете има подељено боравиште (и код мајке и код оца).

Породичним законом Србије се фаворизује споразум родитеља о вршењу родитељског права и његово постизање олакшава кроз поступак нагодбе. Нагодба је једна од фаза поступка посредовања, који

⁹ О садржини најбољег интереса детета више Вељко Влашковић, „Проблем одређивања садржине најбољег интереса детета“, *Анали Правног факултета у Београду (Анали ПФБ)* 1/2012, 349.

се састоји од две фазе, мирења и нагодбе (чл. 229–246 ПЗ). Сврха нагодбе је да се поремећени однос супружника разреши без конфликта након поништења или развода брака (чл. 241, ст. 1 ПЗ). Суд, односно установа којој је поверен поступак посредовања, настојаће, између осталог, да супружници постигну споразум о вршењу родитељског права (чл. 241, ст. 2 ПЗ).

Проширење круга установа које су овлашћене за спровођење поступка посредовања требало би да допринесе квалитетнијем и ефикаснијем спровођењу овог поступка, те да мотивише супружнике да, ако мирење не успе, постигну споразум о најважнијим последицама развода брака, а пре свега о последицама везаним за њихову малолетну децу. Ипак, родитељи нису у потпуности самостални у одлучивању о вршењу родитељског права. Законодавац је показао опрез, с циљем да и у овој ситуацији заштити интерес детета, а с обзиром на то да установа заједничког вршења родитељског права представља новину у домаћем праву. Према решењу усвојеном у ПЗ, суд процењује споразум, па ако процени да је споразум у најбољем интересу детета уноси га у изреку пресуде о разводу брака (чл. 75, ст. 2 и чл. 225, ст. 1 ПЗ).

На основу изложеног, произлази да се по домаћем породичном праву заједничко вршење родитељског права може стећи на основу закона, те на основу судске одлуке, којој претходи споразум родитеља.

Један родитељ сам врши родитељско право када је други родитељ непознат или је умро или је потпуно лишен родитељског права односно пословне способности. Један родитељ сам врши родитељско право када само он живи са дететом, а суд још није донео одлуку о вршењу родитељског права. Један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот. То су следеће ситуације: родитељи нису закључили споразум о вршењу родитељског права или су закључили споразум о заједничком или самосталном вршењу родитељског права, али суд процени да тај споразум није у најбољем интересу детета, или су закључили споразум о самосталном вршењу родитељског права и суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета (чл. 77 ПЗ). Споразум о самосталном вршењу родитељског права обухвата споразум родитеља о поверавању заједничког детета једном родитељу, споразум о висини доприноса за издржавање детета од другог родитеља и споразум о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем. Споразумом се преноси вршење родитељског права на оног родитеља коме је дете поверено (чл. 78, ст. 1, 2 ПЗ). Дакле, и самостално вршење родитељског права се може стећи на основу закона и судске одлуке, којој може претходити споразум родитеља.

Најзначајније питање везано за отмицу детета је на који начин се доноси одлука о пребивалишту (убичајеном боравишту) детета, односно о релокацији детета.¹⁰ Ако се родитељско право врши заједнички, родитељи заједнички и споразумно одлучују о свим питањима везаним за дете. Ако један родитељ самостално врши родитељско право, други родитељ (који не врши родитељско право) има право да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно са родитељем који врши родитељско право. Питањима која битно утичу на живот детета, у смислу Породичног закона, сматрају се нарочито: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, *промена пребивалишта детета* и располагање дететовом имовином велике вредности (чл. 78, ст. 3, 4 ПЗ).

То значи да ће по домаћем породичном праву одвођење или задржавање бити незаконито у свим ситуацијама ако не постоји споразум родитеља о промени пребивалишта (убичајеног боравишта).¹¹ Може се рећи да су прописи Србије по овом питању врло строги. Поставља се питање на који начин би се могло променити пребивалиште детету, а да та промена не буде незаконита, тако да пресељење са дететом не представља отмицу. Судска пракса стоји на становишту да суд не може да замени споразум родитеља својом одлуком и дозволи пресељење детета у другу државу у спору који се води поводом вршења родитељског права, те да родитеља који ускраћује сагласност на промену пребивалишта треба лишити родитељског права.¹² Тачно је да према Породичном закону суд нема експлицитно

¹⁰ О томе раније, у време важења Закона о браку и породичним односима из 1980. године у: Гордана Ковачек Станић, „Пресељење детета у иностранство са једним родитељем – породичноправни аспект“, *Правни живот* 9/1998, 683.

¹¹ У једном случају из судске праксе ауторка овог чланка је замољена од стране британских адвоката, адвоката мајке и адвоката оца заједно, да као експерт да мишљење о томе да ли је дошло до повреде Конвенције. Радило се о случају малолетне девојчице, рођене 1999. године у Лондону из ванбрачне заједнице З. М., српског држављанина и Р. Д. С. британске држављанке, који су се након рођења детета преселили у Београд. После прекида ванбрачне заједнице девојчица је поверена мајци на старање, решењем Центра за социјални рад у Београду. Мајка је са ћерком отпутовала у Велику Британију где је остала и уписала дете у школу. Отац је поднео захтев суду, сматрајући да је мајка незаконито одвела дете у Велику Британију, с обзиром на то да се он није сагласио са пресељењем, те да је повређена Конвенција о отмици. Суд у Лондону је применио српско право. У датом мишљењу ауторка је навела да сматра да је повређена Конвенција о отмици, јер је отац по тадашњем ЗБПО, (тако и по ПЗ) имао право да споразумно одлучује са мајком о битним питањима везаним за дете, а једно од битних питања је пресељење у иностранство. На основу датог мишљења Суд у Лондону је донео одлуку којом је утврдио да је дошло до повреде Конвенције.

¹² Решење Врховног суда Србије, Рев. 2557/06 од 1.3.2007. године, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 2/2007, Intermex, Београд. Из образложења:

овлашћење да доноси одлуке уместо родитеља када су родитељи у сукобу, али овим законом је регулисан посебан поступак, поступак за заштиту права детета, који би се могао покренути у оваквом случају, а у коме би суд требало да процени да ли је у најбољем интересу детета да му се промени пребивалиште или не (чл. 261–263 ПЗ).¹³

4. ОСНОВИ ЗА ОДБИЈАЊЕ ПОВРАТКА ДЕТЕТА ПРЕМА КОНВЕНЦИЈИ

Отмица постоји у случајевима незаконитог одвођења или задржавања детета. Одвођење или задржавање сматра се незаконитим (чл. 3, ст. 1 Конвенције):

а) ако представља повреду права на старање које је добило лице, институција или било које друго тело, заједнички или само-

„Нижестепени судови су одбили тужбени захтев за измену дела одлуке општинског суда у ... о начину вршења родитељског права у смислу одвођења мало летног детета у иностранство од стране мајке, уз претходну писмену сагласност и одобрење оца, а усвојили противтужбени захтев којим је тужена тражила да се оба веже тужилац да се сагласи са променом пребивалишта детета, тј. његовог одвођења у иностранство, коју изјаву о сагласности ће у случају противљења заменити ова пресуда, те је обавезана тужена да омогући одржавање контакта оца и детета на начин ближе описан у изреци одлуке.

Овакав закључак засновали су на чињеници да у конкретном случају не постоји споразум родитеља малолетне Н., рођене 15.12.1998. године, у погледу промене пребивалишта детета додељене на чување, бригу и васпитање мајци, ради одласка са мајком у иностранство.

Ревизијом се основано указује да су нижестепене одлуке захваћене битном повредом одредаба парничног поступка из чл. 361, ст. 2, тач. 12 ЗПП јер су разлози нижестепених пресуда нејасни и противречни и да је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено, с обзиром да побијане одлуке не садрже разлоге о свим битним чињеницама за оцену основаности захтева тужбе за измену одлуке о вршењу родитељског права, односно делимичном лишавању родитељског права тужиоца у смислу чл. 82, тач. 1 и 4 у вези са чл. 273, тач. 2 Породичног закона, ако би то био захтев противтужбе, којима је прописано да родитељ који не врши родитељско право може бити лишен права на одржавање личних односа са дететом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета, ако несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права.

У поновном поступку првостепени суд ће отклонити речене недостатке, наложити уређење тужбе у погледу захтева противтужбе који може бити усмерен на делимично лишавање родитељског права, а не на доношење одлуке која замењује сагласност родитеља за одвођење малолетног детета у иностранство или о делимичном лишавању родитељског права одлучити по службеној дужности у спору који се води поводом вршења родитељског права, у изложеном смислу употпунити чињенично стање и донети закониту и правилну одлуку“.

¹³ Слично мишљење изражено у Марија Драшкић, „Обавезно лишење родитељског права приликом одлучивања суда о вршењу родитељског права: Спорно становиште Врховног суда Србије“, *Анали ПФБ* 1/2012, 366.

стално, по закону државе у којој је дете имало уобичајено боравиште пре одвођења или задржавања; и

б) ако су се у време одвођења или задржавања та права остваривала, заједнички или самостално, или би се остваривала да није дошло до одвођења или задржавања.

„Права на старање... могу се стећи пре свега спровођењем закона, или на основу судске одлуке или управне одлуке, или на основу споразума који има правно дејство по закону односне државе“, чл. 3, ст. 2.

Право на старање укључује питање промене уобичајеног боравишта детета, односно релокацију детета.¹⁴ Неки аутори поистовећују релокацију и отмицу детета, сматрајући да се ради о две стране истог питања, док други са правом указују да се ради о различитим правним питањима. Постоји мишљење да рестриктивнији прописи о релокацији као последицу имају повећање броја отмица детета, јер прописују строже услове за закониту промену уобичајеног боравишта детета, које је теже поштовати, те због тога родитељи чешће чине отмицу. Ауторка *Marilyn Freeman* (Мерилин Фриман) има другачији став, сматрајући да је овакво размишљање сувише симплификовано, те да повећање броја отмица није нужно последица мање либералног приступа везаног за релокацију.¹⁵ Тачно је да строжи прописи о релокацији, а који могу да подразумевају услов сагласности оба родитеља да се детету промени уобичајено боравиште, отежавају доношење одлуке о релокацији. Ипак, строжи прописи о релокацији не оправдавају родитеља који је незаконито одвео или задржао дете. Пре него што одведе или задржи дете, родитељ би требало да употреби правна средства која су му на располагању, тако да избегне незаконитост свог поступка. У контексту последица које отмица оставља на дете, родитеље и ширу породицу, а које могу бити не само краткорочне, него и дугорочне, истиче се да је превенција много боља од лечења (по речима судије *Mr Justice Singer-a*).¹⁶

Конвенцијом су предвиђени случајеви у којима суд или управни орган може одбити захтев за повратак детета и поред тога што постоји отмица. То су следеће ситуације:

¹⁴ Више о релокацији у пракси Аустралије у Patrick Parkinson, „Judy Cash more, Judy Single, The Need for Reality Testing in Relocation Cases“, *Family Law Quarterly* 44, 1/2010 2011.

¹⁵ Marilyn Freeman, „International Child Abduction: is it all Back to Normal Once the Child Returns Home?“, *International Family Law* 39/2011. У овом чланку ауторка износи резултате истраживања о последицама које отмица оставља на децу, родитеље, те ширу породицу.

¹⁶ *Ibid.*, 50.

- уколико се може доказати да се родитељ сложио или да је накнадно пристао на одвођење или задржавање детета (чл. 13, ст. 1, тач. а);
- ако постоји озбиљна опасност да би повратак детета изложио дете физичкој опасности или психичкој трауми, или да би на други начин довео дете у неповољан положај (чл. 13, ст. 1, тач. б);
- ако је дете одговарајућег узраста и зрелости и одбија повратак (13, ст. 2);
- ако је поступак повратка започео више од годину дана након одвођења, а дете се у међувремену прилагодило новој средини (чл. 12);
- ако би повратак представљао кршење основних принципа заштите људских права и основних слобода државе којој је захтев упућен (чл. 20).

Када се ради о првој ситуацији, проблем постоји у доказивању чињенице да се родитељ сложио или да је накнадно пристао на одвођење или задржавање детета. У оригиналном тексту користи се енглески термин *acquiesced*. У преводу на српски језик овај термин је преведен као пристанак. Термин *acquiesced*, међутим, значи прећутан пристанак или помирење са околностима, што у пракси отежава доказивање да ли је родитељ накнадно пристао на одвођење или задржавање детета. Логично је да ће тај родитељ тврдити да он није накнадно пристао на одвођење или задржавање детета, јер када би сматрао да јесте, не би ни покренуо поступак за враћање детета.

У енглеској правној теорији и судској пракси изражено је мишљење да је најважнији принцип у вези са постојањем прећутне сагласности из чл. 13 Конвенције питање стварне субјективне намере родитеља коме је учињена неправда одвођењем или задржавањем детета, а не перспектива спољњег света о томе. Стварна намера се може утврдити из понашања, а сасвим нешто друго било би импутирање намере која никада није постојала. Други принцип неминовно прати први, а то је да је прећутни пристанак питање чињеница које судија треба да утврди на основу материјала који има пред собом, а терет доказивања је на родитељу који је незаконито одвео или задржао дете. Ипак, формулисан је изузетак од генералног принципа да је прећутни пристанак искључиво питање субјективне намере.

„Ако речи или радње родитеља коме је учињена неправда одвођењем или задржавањем детета јасно и недвосмислено показују и наводе другог родитеља да верује да се родитељ коме је учињена неправда није позвао, и да се неће ни позвати на право на скраћени поступак повратка детета и да се са таквим повратком не слаже, пра-

вично је сматрати да се тај родитељ прећутно сагласио“. Наглашено је да позивање на овај изузетак треба да постоји само у врло ретким случајевима у којима је судија уверен да се родитељ коме је учињена неправда у ствари није прећутно сагласио, али је његово касније понашање указивало на супротно, у већини случајева понашање ће указати на праву намеру.¹⁷

Случај *Carlson vs. Switzerland* пред Судом за људска права у Стразбуру, пример је у којем се, као најбитније питање у поступку покренутом по Конвенцији, разматрало питање постојања сагласности другог родитеља.¹⁸ Тужилац је покренуо поступак пред Европским судом за људска права у Стразбуру тврдећи да у поступку који је покренуо пред швајцарским правосуђем у намери да врати своје дете нису поштовани чл. 6, 8, као и чл. 14 Конвенције о људским правима. Тужилац је амерички држављанин, ожењен швајцарском држављанком, а живели су у САД, где се родио њихов син. Родитељско старање имала су оба родитеља. Тужена је отпутовала са сином у Швајцарску, где је остала и где је покренула поступак за развод брака, док је тужилац са своје стране поднео захтев за развод брака пред америчким судом. Суд у Швајцарској је привремено поверио дете мајци на чување. Тужилац се обратио суду у Швајцарској позивајући се на Хашку конвенцију, захтевајући моментални повратак свог сина у САД. У прилог свог захтева, он је прецизирао да је његова супруга заједно са дететом отпутовала у Швајцарску у јулу 2005. године на годишњи одмор, као из здравствених разлога, а да је тужилац требало да им се придружи и проведе две недеље свога годишњег одмора. Након боравка у Швајцарској, тужилац се сам вратио у САД, а непосредно пре његовог поласка, тужена му је предала споразум о разводу, који је он сматрао неприхватљивим и који је одбио да потпише. Суд у Швајцарској је одбацио захтев тужиоца којим се тражи повратак детета у САД, сматрајући да је тужилац дао своју сагласност за пресељење и за невраћање детета, а што би отклонило незаконити карактер понашања тужене (чл. 13, ст. 1, тач. а Хашке конвенције). Суд је установио да тужилац није у стању да поднесе доказе у прилог своје тврдње према којој је он заиста одобрио привремени боравак мајке у Швајцарској, али само под условом да се дете врати у САД када се боравак и лечење у Швајцарској заврше. Након тога, тужилац је покренуо поступак пред апелационим судом, а после и пред Федералним судом, али су његове тужбе одбијене. Апелациони суд је сматрао да је супротна странка успела да докаже на убедљиви начин, да се тужилац сложио са тим да се дете на неодређено вре-

¹⁷ Rebecca Bailey Harris, „Acquiescence under the Hague Convention on International Child Abduction“, *The Law Quarterly Review* 113/1997, 529, мишљење изражено у водећем излагању лорда Брауна Вилкинсона (*Browne Wilkinson*).

¹⁸ *Carlson v. Switzerland*, No. 49492/06 из 2008.

ме неће враћати у САД, ову одлуку је потврдио Федерални суд. Суд за људска права у Стразбуру, међутим, донео је одлуку у којој изражава мишљење да је тужба основана у погледу основа тужбе из чл. 8 Конвенције, што значи да је пресудио да је право на старање повређено и досудио тужиоцу накнаду за нематеријалну штету и накнаду трошкова.

Друга ситуација у којој се може одбити захтев је ако постоји озбиљна опасност да би повратак детета изложио дете физичкој опасности или психичкој трауми или да би на други начин довео дете у неповољан положај (тачнији превод би био *неподношљив*, у оригиналном тексту се користи енгл. термин *intolerable*). У вези са овом ситуацијом у теорији је изражено мишљење по коме ове околности не би требало ограничити само на постојање опасности која настаје због повратка детета, него би требало водити рачуна и о евентуалној опасности која може настати зато што би се дете одвојило од родитеља-отмицара.¹⁹ По речима аутора Андреаса Бухера: „При процењивању да ли ће се враћањем детета родитељу који има старање дете довести у неподношљиво стање, неопходно је узети у обзир ситуацију и понашање родитеља који је извршио отмицу“.²⁰

Чињеница да су мајке те које су починиле много већи број отмица скреће пажњу на положај жена које су се настаниле у државама одакле потичу њихови супрузи, оснивајући тамо породице, при том не поседујући сопствену мрежу друштвених и економских односа. Уколико дође до развода, пред мајком је веома мали број могућности за вођење нормалног живота са дететом, док би јој повратак у земљу из које потиче омогућио лаку интеграцију у породични круг и стару друштвену средину. Ово се нарочито потврђује као тачно у ситуацији када мајка мора да се заштити од насилног партнера, односно оца детета и када не може да рачуна на подршку локалних власти. Мајка, починилац отмице, не ради то увек из саможивости и из жеље да науди другом родитељу, већ зато што је често беспомоћна и очајна због положаја у коме се нашла и у коме мора сама да подиже дете у страниј земљи.²¹ Примена Конвенције

¹⁹ Овај став износи Andreas Bucher, „*La dimension sociale du droit international privé*“, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden Boston 2010, 490. Он наводи да став подржава E. Gallant, „*Responsabilité parentale et protection des enfants en droit international privé*“, Paris 2004, n° 496, а супротставља му се A. Bigot, „*L'autorité parentale dans la famille désunie en droit international privé*“, Aix Marseille 2003, n° 536.

²⁰ Према ставу француског Касационог суда опасност или неподношљива ситуација према том пропису „резултује не само променама актуелних услова живота детета које је премештено, већ и новим или враћањем у старе услове у држави уобичајеног боравишта (пресуда донета 12. јула 1994, *Rev. crit.*, 1995, 96), праћена другим пресудама, које је навела Godme Talon, *Clunet*, Paris 2006, 145.

²¹ Експликативни извештај који даје *Elisa Pérez Vera* такође прецизира: „Посматрано чак и са овог становишта, требало је признати да из објективних

не може пред оваквим случајевима да затвара очи.²² *Bucher* (Бухер) истиче да Хашка конвенција представља искључиво инструмент заштите детета у случајевима отмице; она не служи томе да кажњава понашање родитеља који је починио отмицу.²³ Као пример наводи швајцарско законодавство у коме постоји интерпретативно правило којим се разјашњава наведена одредба. Према чл. 5 швајцарског Закона усвојеног 21. децембра 2007. године, а који је ступио на снагу 1. јула 2009. године²⁴:

„Услед повратка, дете је стављено у неподношљиву ситуацију према чл. 13, ст. 1, тач. б, нарочито под следећим околностима:

а) враћање детата родитељу који подноси тужбу очигледно није у интересу детета;

б) родитељ који је починио отмицу, узимајући у обзир околности, није у стању да се брине о детету у држави у којој дете у тренутку отмице има стално место боравка или се то од родитеља евидентно не може очекивати;

ц) поверавање детата некој трећој особи извесно није у интересу детета“.

Следећа ситуација у којој суд или управни орган може одбити захтев за повратак детета и поред тога што је дошло до отмице је ситуација у којој дете, одговарајућег узраста и зрелости, одбија повратак.

Мерилин Фриман указује на значај и проблеме у вези са утврђивањем мишљења детета у пракси Уједињеног Краљевства.²⁵ Дете у поступцима отмице није странка у поступку, јер се ради о скраћеном поступку који се односи на надлежност, а не обухвата поступак који се базира на добробити детета, тако да се мишљење детета, по правилу, утврђује преко службеног лица (службеник Службе за савете и подршку дечјег и породичног суда – *Children and Family Court*

разлога премештање детета може понекад бити оправдано, а ти разлози се могу односити на личност детата или на његово најближе окружење“ (*Actes et doc.*, 14 III (1980), 432, n° 25.

²² Поновни позив да се коначно укаже на неадекватан, тј. шокантан карактер традиционалног начина разрешавања проблема на основу Конвенције, а који се односе на децу и мајке жртве насиља, cf. C.I.S. Bruch, „The Unmet Needs of Domestic Violence Victims and Their Children in Hague Child Abduction Convention Cases“, *Family Law Quarterly* 38, 3/2004, 529.

²³ А. Bucher, фн. 20.

²⁴ Andreas Bucher, The New Swiss Federal Act on International Child Abduction, *JPIL*, 2008, 139; Merle H. Weiner, „Intolerable Situations and Counsel for Children: Following Switzerland’s Example in Hague Abduction Cases“, *American University Law Review*, 58, 2/2008, 335.

²⁵ Marilyn Freeman, Anne Marie Hutchinson, „The Voice of the Child in International Child Abduction“, *International Family Law*, November, 2007, 177.

Advisory and Support Service Officer). Ауторка сматра да се на тај начин наноси штета деци која осећају разочарање у одрасла лица која су укључена у ове поступке, јер не омогућавају детету да непосредно изрази своје мишљење, иако се ради о поступцима који се односе на њих саме и њихове животе.

У радној верзији закона Србије се посебно води рачуна о томе да дете буде укључено у поступак. Тако се у чл. 47 каже:

„У поступку за повратак детета суд је дужан да детету које је способно да формира своје мишљење, независно од узраста, на примерен начин пружи сва неопходна обавештења и да му омогући да то мишљење изрази уз присуство или без присуства других лица, зависно од жеље детета, на начин и на месту који су у складу са његовим узрастом и зрелошћу, осим ако је то у супротности са најбољим интересом детета.

Суд је дужан да детету које је навршило 10. годину живота и које је способно за расуђивање омогући да слободно и непосредно изнесе своје мишљење о захтеву за враћање, осим ако оцени да је то у супротности са најбољим интересом детета.

Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити о повратку и о одржавању личних односа са родитељем односно другим лицем са којим га веже нарочита блискост, у складу са законом“.

Препоручљиво је да се детету омогући да изнесе своје мишљење, на пример у просторијама центра за социјални рад, а које су прилагођене за разговор с децом нижег узраста, и то у присуству стручњака. Правилном применом законодавних решења, може се избећи описана опасност од разочарања детета због тога што није имало могућност да непосредно учествује у поступку које постоји у енглеској пракси.

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Распад породице, чињеница да су родитељи везани за више држава, често потичући из једне државе, а засновали су породицу у другој, може као последицу у области односа родитеља и деце довести до међународне, родитељске отмице деце. У овим случајевима се често ради о томе да оба родитеља желе да одгајају дете после развода њиховог брака или прекида ванбрачне заједнице. Проблем настаје зато што један од родитеља жели да промени земљу у којој је породица живела и да се настани у другој земљи, врло често земљи свог порекла. Посматрано из угла тог родитеља, пресељење без де-

тета за њега представља губитак с којим не жели да се помири, па кршећи законске норме или одлуку надлежног органа о родитељском старању, одводи дете или га задржава у тој земљи, на тај начин чинећи међународну отмицу детета. Ако су обе земље потписнице Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце, други родитељ, који је имао право на старање, или право да одлучује о битним питањима везаним за дете, може да покрене поступак по овој Конвенцији и да врати дете. Постоји, међутим, велики број држава у свету које нису потписнице Конвенције и тада је други родитељ често у ситуацији да нема могућности да врати дете. Познати су случајеви да очеви незаконито одводе децу у муслиманске земље Блиског истока, желећи да децу васпитавају у својој култури и религији, сматрајући да је то у најбољем интересу њихове деце, за разлику од васпитавања у европском духу. Различитост култура, религија, друштвених норми и схватања, који у емотивним везама пре рођења детета не представља препреку, често након рођења постаје непремостив проблем. У роману *Јунакиња пустиње*²⁶, базираном на истинитим догађајима, ауторка Донија Ал Нахи описује случајеве враћања деце мајкама, али опет на незаконит начин, којим се крше не само породичноправне норме, него често и кривичноправни прописи, извршењем различитих кривичних дела и доводећи дете у ситуације које су некад и животно опасне. Мајке, дакле, прибегавају механизму самопомоћи, ангажујући друга лица да им врате дете. Овакви случајеви говоре у прилог што ширем приступању Конвенцији од стране држава које то нису учиниле, тако да се правним путем омогући повратак детета у земљу из које је одведено.

С друге стране, у пракси је примећено да у великом броју случајева мајке чине отмицу и то у ситуацији када се враћају у земљу свог порекла из земље у којој су живеле, а из које потичу њихови (бивши) супрузи. Оне често немају услова да у земљи у којој су формирале породицу обезбеде егзистенцију за себе и децу, док им је то много лакше у земљи из које потичу, с обзиром на то да се враћају у познату друштвену средину, у којој живи њихова шира породица. Иако се и у овим случајевима ради о отмици и постоје сви услови за примену Конвенције, у теорији се истиче да је потребно водити рачуна о њиховим специфичностима.

Специфичност домаћег породичног права је у томе што је одвођење или задржавање детета незаконито у свим ситуацијама у којима

²⁶ Донија ал Нахи, *Јунакиња пустиње, Лагуна*, Београд, 2006 (у оригиналу: Donya Al Nahi, *Heroine of the Desert*, London, 2004). Ради се о деци коју су очеви одвели из Велике Британије у Либију, Ирак, Мароко, Турску, Уједињене Арапске Емирате.

не постоји споразум родитеља о промени пребивалишта (уобичајеног боравишта) и када родитељи заједнички врше родитељско право, али и када један родитељ самостално врши родитељско право. Када се ради о ситуацијама у којима је дете одведено из Србије у другу државу, па је меродавно право Србије на основу уобичајеног боравишта детета у Србији, овакво решење домаћег права представља проблем у разумевању и примени за иностране судове. Због тога је значајно да се иностраним судовима пружи објашњење с циљем правилне примене домаћег права.

Најзад, потребно је истаћи да је значај поступка медијације немерљив у случајевима када је дошло до отмице. Сигурно је да је у најбољем интересу детета да родитељ који је извршио отмицу добровољно врати дете у државу из које је дете одведено, те да родитељи, након тога, постигну споразум о даљем родитељском старању и држави у којој ће дете живети.

Dr. Gordana Kovaček Stanić

Professor

University of Novi Sad Faculty of Law

FAMILY LAW ASPECTS OF INTERNATIONAL PARENTAL CHILD ABDUCTION

Summary

The author deals with civil aspects of international child abduction, regulated by the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction signed in 1980, and ratified by former Yugoslavia in 1991. The author analyzes two situations: the first, when a child is wrongfully removed from one contracting state to Serbia, or wrongfully retained in Serbia, and the second, when a child is wrongfully removed from Serbia to another contracting state, or wrongfully retained in another contracting state. Serbian authorities presently work on a Draft Act on Implementation of the Convention. The aims of this Act are: to enhance uniformity of the practice of Serbian courts in this area, to enable the courts to act promptly, and to regulate procedural issues. Furthermore, pursuant to Articles 75 and 78/3,4 of the Family Act of Serbia, removal or retention of the child is considered wrongful if parents are not in agreement on relocation of the child, regardless of whether they exercise parental rights jointly or independently. This rule causes problems of interpretation for foreign courts. In the end, the author draws attention to the difficulties of

proving that a parent has given consent to relocation, as one of the most complicated issues in judicial practice. In conclusion, author pledges for wider use of mediation in abduction cases.

Key words: *International child abduction. – Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction. – Serbian family law. – Parental consent.*